

Euró - most

A közelmúltban megjelent egy kiadvány a Magyar Nemzeti Bank kiadásában A forint útja az euróhoz címmel. Ez részletesen tárgyalja az MNB középtávú stratégiáját az euró magyarországi bevezetésének előkészítésére. A téma fölöttébb aktuális, hiszen ezekben a napokban kerül sor a történelem eddigi legnagyobb pénzcseréjére, és immár a hétköznapi életben is láthatóvá válik a közös európai pénz. A jegybank stratégiájának lényege az, hogy Magyarország „a legalkalmasabb időpontban” csatlakozzon az Európai Monetáris Unióhoz (EMU), és az átmeneti időben „a legmegfelelőbb” monetáris és árfolyam-politikát folytassa.

Kérdés: helyes-e ez a törekvés.

Először is, az MNB monetáris politikája, az úgynevezett inflációs célkitűzés rendszere nem más, mint ritka és egzotikus kuriózum, amelyet ma Európában rajtunk kívül csupán Lengyelország és Csehország alkalmaz. Európában 1999, a közös pénz megteremtése óta a rögzített árfolyam dominál. Ezt megelőzően is évtizedeken át a térség meghatározó valutájához, a német márkához igazodtak a nemzeti valuták árfolyamai. Ettől persze az MNB stratégiája lehetne ideális, hiszen nem feltétlenül a leggyakoribb megoldások a legjobbak. Az MNB elképzelései azonban nélkülözik a belső összhangot. Az említett tanulmányban a következőket olvashatjuk az euró bevezetéséről: „A hasznok és az esetleges költségek számbavétele alapján el lehet mondani, hogy a tartós hasznok a Magyar Nemzeti Bank becslése szerint évente a GDP 0,3-1%-ával haladják meg a tartós költségeket, azaz a monetáris unióba való belépés minden egyes évvel való halasztása ekkora veszteséget jelent az országnak.” Az MNB mégis 2007-re, kedvező esetben 2006-ra tervezi az euró magyarországi bevezetését. Annak ellenére, hogy már az elméleti közgazdászok között is egyértelműen polgárjogot nyert egy másik monetáris stratégia, amelyet euroizációnak neveznek. Ez a tagjelölt országok esetében az eurónak a teljes jogú EMU-tagság elnyerése előtti, egyoldalú döntéssel történő bevezetését jelenti. Egy ilyen monetáris rendszer keretében akár már 2002-től realizálni lehetne a közös pénz használatából eredő előnyöket. A véglegesen és visszavonhatatlanul rögzített árfolyamok és a közös pénz a cél – a Maastrichtban megfogalmazott „konvergenciakritériumok” teljesítése pedig eszköz e cél elérése érdekében. Mi a fontosabb? Az előnyök mielőbbi realizálása, vagy azoknak az eszközöknek való megfelelés, amit egy adott időpontban a cél elérése érdekében megfogalmaztak?

Mi szükséges a minél gyorsabb euroizációhoz, és melyek ennek a legfontosabb elemei? Lényegében egy hibrid monetáris rendszer, amely leginkább az észtre és a luxemburgira hasonlít. Ennek lényege az euró bevezetése a belföldi pénzforgalomba a forint mellett, 250 forint=1 euró véglegesen és visszavonhatatlanul rögzített árfolyamon. Ezzel az árfolyammal lehetséges az eurónak mint párhuzamos fizetőeszköznek a használata a forinttal együtt. Nem kerek és nem könnyen átszámítható árfolyam mellett ugyanis a hazai valuta nem működhet váltópénzként. Szükséges lépés továbbá, hogy a külföldi devizák közül az euró ne csupán szabadon elfogadható, hanem kötelezően elfogadott fizetőeszköz legyen, s a forint és az euró átváltásakor ne lehessen tranzakciós költségeket felszámítani. Ezekre a lépésekre minden további nélkül sor kerülhet akár már ez év tavaszán is, mihelyt Nyugat-Európában sikeresen lezajlott az euró bevezetése. A forint kivonása és az euró kizárólagos fizetőeszközként való használata számos gyakorlati oknál fogva nem célszerű, bár mellette is lehetne érveket felhozni.

Milyen ellenérveket szokás fölhozni egy ilyen vagy ehhez hasonló szisztéma ellen? Politikaiakat és gazdaságiakat is.

Politikai okokból állítólag azért nem járható ez az út, mert az EU ellenállásába ütközne. Nos, ez nem valószínű, több okból sem. Az euró korai bevezetésére a jelenlegi EMU-tagországokon kívül sor kerül egyezmény alapján Martinique-on, Monacóban, San Marinóban, Sant-Pierre és Miquelonban, Guadelupe-on és a Vatikánban, és egyezmény nélkül, egyoldalú döntés következményeként számos más országban, kizárólagos fizetőeszközként Andorrában, Koszovóban, Montenegróban. Furcsa lenne, ha az EU bármilyen módon rosszallaná, ha Magyarország olyan lépést tenne, amelyre már van precedens. A maastrichti egyezményben az EU tagállamai szabályozták, hogyan történik meg a közös európai pénz kibocsátása, létrehozták az ehhez szükséges közös intézményrendszert, és döntöttek a saját maguk által vállalt feltételekről, amelyek mellett országaikban az eurót bevezetik. Magyarország nem írta alá ezt az egyezményt, tehát a szerződésből eredő jogok nem illetik meg, viszont az ebből eredő kötelezettségek sem vonatkoznak rá. Az EMU tagországai dönthetnek abban, hogy mely országokat fogadnak be maguk közé a szerződésben meghatározott feltételek alapján, vagyis mely országok lehetnek részesei a központi bankok európai rendszerének, amely az euró kibocsátásának jogával rendelkezik. Magyarországnak ilyen kompetenciája nincs, de szuverén országgént eldöntheti, mely fizetőeszközöket tekint törvényesnek a saját területén. A teljes egyértelműség érdekében érdemes leszögezni, hogy klasszikusan a pénz használója és birtokosa rendelkezik jogokkal, az adott pénzt kibocsátó jegybank pedig kötelezettségekkel. Ebben az esetben ugyanis az adott jegybank a hitelfeltevő, a pénz birtokosa pedig a hitelező. Már csak emiatt is jogi nonszensz lenne, ha a jegybank (jelen esetben az Európai Központi Bank) szabná meg a játékszabályokat.

A politikai ellenérveknek van egy „lágyabb” változatuk is: ti. hogy nem érdemes egyoldalú lépésekkel kiprovokálni az EU-tagországok rosszallását. Képzeljük csak el egy pillanatra, hogy a hozzánk látogató nyugat-európai turista az asztalra csap valahol egy balatoni étteremben, és a panaszkönyvet követelve közli, hogy ő csupán forinttal hajlandó fizetni, és sérti az a lehetőség, hogy euróval is fizethetne. Vagy talán Brüsszelben vonulnának az EU intézményei elé öltönyös üzletemberek tüntetni ilyesféle feliratokkal, hogy „Magyarország bevezette az eurót, csak úgy ukmukfukk. Könnyebben, tervezhetőbben lehet üzletelni, otthon érzem magam, nem kell állandóan pénzt váltogatnom. Ez tűrhetetlen!” De ha valakik mégis rosszallnák lépésünket, aligha képzelhető el, hogy az politikai támogatásra találna az Európai Unióban. Hiszen a közös pénz használata olyasmiről, amit a játékelmélet az ún. nem zéró összegű játszmák közé sorol. Ez azt jelenti, hogy az egyik fél nyeresége nem a másik fél vesztesége árán keletkezik. Magyarán a közös pénzt bevezető országok mindegyike külön-külön és így együttesen is jobban jár a korábbi helyzethez képest. Ellentétben az olyan zéró összegű játszmákkal, mint például a különböző támogatási alapok elosztása. A támogatásokat jelenleg élvező országok ugyanis veszítenek azzal, ha új országok belépésével átalakulnak az elosztás arányai. Ezért okoznak ezek érdekütközéseket – az euró mielőbbi bevezetésével szemben, melynek kapcsán semmiféle valódi konfliktushelyzetre nem kell számítani.

A gazdasági jellegű ellenérvek szerint az euró bevezetése 2002-ben korai és elhamarkodott lépés lenne. Vajon miért? A gazdasági átalakulást később indító és abban ma is mögöttünk álló kelet-európai országok közül több is de facto belép az euróövezetbe, illetve egy másik ország pénzt használja, és ez semmiféle problémát nem jelentett. (Észtország 1992, Litvánia 1994, Bulgária 1996, Bosznia-Hercegovina 1997, Koszovó 1999, Montenegró 2000 óta.) Vannak olyan országok is, amelyek annak ellenére, hogy előreláthatólag egyáltalán nem lesznek az EU tagjai, kulturálisan nagyon mások, gazdaságilag pedig jóval fejletlenebbek az

EU tagállamainál, sőt Magyarországnál is, de facto mégis évek óta monetáris uniót alkotnak az EMU-val. Ilyenek például a CFA-frankövezet országai. Aligha gondolhatja bárki is komolyan, hogy Magyarország ne lenne képes rögzített árfolyam fenntartására, miközben Benin, Kamerun vagy Csád képes rá.

Egyoldalú és téves az a nézet is, miszerint néhány fejletlenebb országban éppen azért kerülhet sor korábban az euró bevezetésére, mert ezek elmaradottak, jórészt készpénzalapú gazdaságok, amelyekben a nemzeti valuta már diszkreditálódott. Elég, ha annyit mondunk, hogy az eurót párhuzamos valutaként alkalmazó országok között szerepel majd előreláthatólag Svájc is. Luxemburgban törvényes fizetőeszköz a belga frank, Liechtenstein pedig kizárólag svájci frankot használ. Vegyük tekintetbe azt is, hogy Magyarország külkereskedelmének igen nagy hányada az EMU tagországaival zajlik. Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy megfelelő gazdaságpolitikai összhang esetén nem kell komolyan számolnia semmiféle gazdasági kockázattal.

Mitterrand mondta Robert Schumannra emlékezve születésének századik évfordulóján: „A történelem menetét leggyakrabban a helyzet és olyan ember vagy emberek találkozása dönti el, akik képesek felfogni e helyzet értelmét, és ezáltal úrrá lesznek rajta.” Schumann javaslata a második világháború után öt évvel, hogy közös intézményben vonják össze a francia és német hadiipari kapacitást, s a szén- és acéltermelés összevonásával hozzák létre a Montánuniót, aligha tűnt másnak, mint eszement ötletnek. Ehhez képest az euró mihamarabbi bevezetése igen racionális elgondolás.

Helyzet van. A kérdés az, hogy Magyarországot döntéshozók és államférfiak vezetik-e, akik értik a történelem szavát, vagy csak politikusok és bürokraták.

Ursprung János
közgazdász